

SVJETSKA PROIZVODNJA I TRŽIŠTE MLIJEKA I MLJEČNIH PRERAĐEVINA 1975., 1976. I PROGNOZE ZA 1977.

Dr Milan ZJALIĆ, »Zagrebačka mljekara«

Proteklih godina proizvodnja mlijeka u svijetu i dalje raste brže od tražnje. Ova pojava uzrokovala je promjene u usmjerenju sirovine u nizu zemalja s jedne strane, a s druge, uzrokovala dalje nagomilavanje zaliha obranog praha i maslaca u najrazvijenijim zemljama. Fizički obim proizvodnje i prerade mlijeka u 1975. veći je za 1% od proizvodnje u prethodnoj godini, ali je ovaj porast manji od dugoročnog trenda, koji pokazuje u periodu 1969—75. prosječni godišnji porast od 1,4%. Svjetska proizvodnja dosegla je nivo od 428 miliona tona u 1975. prema 408 miliona tona u 1972, odnosno porasla je za 4,9% u tri godine. Od ukupne količine mlijeka, nešto manje od jedne polovine proizvedeno je u razvijenim zemljama Zapada, 136 miliona ili 32% u zemljama centralne planske privrede, a 83 miliona ili 19,4% u zemljama u razvoju. Najveći porast proizvodnje ostvaren je u zemljama u razvoju, a najmanji u razvijenim zapadnim zemljama, i to 2,7% godišnje za proteklih 6 godina u zemljama u razvoju, odnosno 0,5% u razvijenim zemljama. Na kretanje proizvodnje mlijeka utjecali su, osim tržišta i klimatske prilike u nekim zapadnoevropskim zemljama, te nastavak procesa prestrukturiranja poljoprivrednih posjeda, odnosno pad broja farmi i povećanje prosječnog broja muzara po kravi, pri čemu dolazi do izlučivanja manje produktivnih grla. Broj krava je u razvijenim zemljama smanjen za 2%.

Tako je npr. u Irskoj 1975. bilo 5% manje krava u odnosu na prethodnu godinu, u Engleskoj za 4%, Novom Zelandu za 3%, a u Francuskoj, Švicarskoj, Austriji za 1%. Holandija je među rijetkim razvijenim zemljama koja bilježi porast broja krava u 1977. godini. Proizvodnja mlijeka povećana je krajem 1975. i u 1976. jer je došlo do podešavanja cijena mlijeka i cijena stočne hrane nakon velike suše.

U proteklim godinama nastavljen je proces izmjena u usmjeravanju mlijeka u pojedine prerađevine. U svim zemljama s razvijenom mljekarskom privredom raste proizvodnja obranog praha i maslaca, a usporava se rast proizvodnje sira. U Sjevernoj Americi smanjena je proizvodnja sira, dok je u Zapadnoj Evropi usporen rast proizvodnje sira. Proizvodnja maslaca i obranog praha porasla je u zapadnim zemljama za 5, odnosno 7%. U zemljama s centralnom planskom privredom smanjen je rast proizvodnje obranog praha i maslaca. Na ovakav trend bitno je utjecala privredna recesija u većini razvijenih zemalja. Tražnja sira, svježeg mlijeka, fermentiranih proizvoda i drugih proizvoda od mlijeka smanjena je u odnosu na period privredne ekspanzije, pa su se proizvođači, uz obilnu pomoć državnih i međudržavnih fondova i budžeta, orijentirali na proizvode koji se mogu skladištiti dulje vrijeme. Tako je potrošnja maslaca u SAD na istoj razini kao i ranijih godina, dok u Zapadnoj Evropi bilježi pad za 3% u jednoj godini, unatoč visokim subvencijama i relativno pristupačnim cijenama u maloprodaji. Zalihe mlijeka u prahu rasle su stoga što je, između ostalog, došlo do manje upotrebe mlijeka u prahu za ishranu stoke, jer su se tovljači orijentirali na jeftinije izvore bjelančevina i stoga što je smanjen izvoz u zemlje u razvoju. Zemlje u razvoju i pored ogromnog deficita bjelančevina u ishrani, nisu u stanju da nabave obrano mlijeko u prahu,

unatoč vrlo niskim subvencioniranim cijenama, jer su sve odreda visoko zadužene i najveći dio njihovog deviznog priliva odlazi za otplatu inozemnih dugova. Zalihe mlijeka u prahu dosegle su nivo dovoljan za dvogodišnje potrebe zemalja uvoznica. Ranijih godina na zalihama je bilo 10 do 15% godišnje proizvodnje, u 1975. zalihe se penju na 56% jednogodišnje proizvodnje. Zalihe maslaca zadržale su se u 1975. na nivou od 7 do 8% godišnje proizvodnje kao i ranijih godina. Ove zalihe dovoljne su za 6 mjesecni obim svjetske trgovine maslacem. U 1976. zabilježen je dalji rast zaliha obranog praha (na preko 2 miliona tona ili za trogodišnji obim svjetske trgovine obranim prahom), maslaca i sireva. Rast zaliha uvjetovao je pad cijena, pa se tona maslaca prodavala po 850 US \$, a tona praha po 350 \$. Unatoč tome, u većini zemalja povećane su otkupne cijene mlijeka, dok su maloprodajne cijene mlječnih proizvoda rasle u skladu s ukupnim kretanjem cijena i troškova života, odnosno, nešto sporije od ovih kretanja. Pojačana je intervencija države u mljekarskoj privredi, kako mjera subvencioniranja zaliha, tako i putem premija proizvođačima i kompenzacija maloprodajnih cijena. Mlijeko u prahu i drugi mlječni proizvodi igraju značajnu ulogu u provođenju međunarodnih ili bilateralnih programa za pomoć u hrani. Tako će u 1977. oko 200.000 tona obranog praha biti prodano po nižoj cijeni zemljama u razvoju, dok je u ranijem periodu obim prodaje iznosio oko 100.000 tona. Niske cijene uvoznog praha i maslaca mogu djelovati kao kočnica razvoja nacionalne proizvodnje mlijeka u zemljama u razvoju, pa su na mjestu upozorenja koja podsjećaju na to da je proizvodnja mlijeka svugdje tamo gdje za to postoje prirodni uvjeti, što je jedan od primarnih zadataka u razvoju nacionalne proizvodnje hrane i da treba naći pravilan omjer između pomoći u hrani i pomoći za razvoj vlastite proizvodnje.

Eksperti organizacije FAO predviđaju da se za naredni period može očekivati nešto brži rast proizvodnje mlijeka. U zemljama SEV-a prevladane su posljedice nedostatka krme iz 1975. što se tiče broja krava, ali se ne može očekivati brži rast proizvodnje mlijeka. Novi petogodišnji plan SSSR-a predviđa rast od 2% godišnje. U razvijenim zemljama Zapada proizvodnja će rasti nešto nižim tempom, nego prethodnih godina, jer je smanjen broj krava i jer se očekuje dalje ubrzano prestrukturiranje farmi i odlazak jednog dijela seljaka u industriju. U SAD-u se očekuje umjereni rast, a u Australiji pad proizvodnje mlijeka (prelazak s govedarstva na ovčarstvo, uslijed vrlo dobre i stabilne cijene vuni!).

Tražnja mlječnih proizvoda zaostajat će i nadalje za ponudom. Poboljšanje privredne situacije u zapadnim zemljama dovest će do blagog rasta potrošnje i to uglavnom konzumnih proizvoda koji u ovim zemljama apsorbiraju jednu četvrtinu ukupne proizvodnje mlijeka. U SAD-u porast će potrošnja mlječnih napitaka. Potrošnja maslaca opast će u većini razvijenih zemalja, a naročito u Vel. Britaniji, gdje će na pad djelovati i povećanje maloprodajnih cijena na nivo zemalja ZET-a. U cijelom svijetu porast će potrošnja ultrapasteriziranog mlijeka. U zemljama SEV-a i ostalim zemljama centralne planske privrede proizvodnja neće zadovoljiti potrebe, pa će doći do uvoza mlječnih proizvoda. Zemlje, proizvođači nafte, povećat će uvoz i potrošnju svih vrsta mlječnih proizvoda. Mjere ZET-a za povećanje potrošnje obranog praha u ishrani stoke smanjit će zalihe, ali neće bitno utjecati na ukupne odnose u svjetskoj proizvodnji, trgovini i potrošnji.

Mljekarska privreda je mali dio svjetske ekonomije, ali se u njoj odražavaju sve dileme i suprotnosti suvremenog svijeta. Dok na jednoj strani postoji

prevelika proizvodnja, velike zalihe koje se ne mogu potrošiti unatoč visokim subvencijama, dotle veliki dio čovječanstva pati od loše ishrane i, nerijetko, gladi. Pomoć u hrani je uvijek dobrodošla, naročito u kritičnim situacijama, kao što je bila velika suša u centralnim dijelovima Afrike. Pomoć ni u kom slučaju ne smije zamijeniti vlastitu proizvodnju niti oslabiti razvojne napore kojima je cilj da se proizvede hrana u skladu s prirodnim uvjetima neophodna za ishranu stanovništva svake zemlje u razvoju.

Literatura:

1. FAO Commodity Review and Outlook 1975—1976, Rome, 1976.
2. FAO Yearbook of Production 1976, Rome 1976.
3. OECD — Situation previsionelle des produits laitiers et de la viande bovine — OECD — 1971.

MLJEKARSTVO DANSKE

Mr Jasmina LUKAČ-SKELIN

Zavod za mljekarstvo Poljoprivrednog fakulteta, Zagreb

Industrijsko se mljekarstvo Danske počelo razvijati pred oko stotinu godina i već su se u to vrijeme izvozile prve količine maslaca.

L. C. Nielsen je konstruirao prvi separator kontinuiranog djelovanja 1878. godine (Jensen, 1950), a odmah zatim N. J. Fjord primijenio i prvu laboratorijsku metodu za određivanje količine masti u mlijeku (Drejer, 1931).

Od tog je doba razvoj mljekarstva tekao vrlo brzo. Povećavao se broj mlječnih grla a isto tako i proizvodnja mlijeka. Ovaj razvoj prati razvoj mljekarske opreme, otvaranje mljekarskih škola, izobrazba mljekarskih inženjera na Poljoprivrednom fakultetu kao što se provodi i sve više znanstvenih istraživanja, te primjenjuju rezultati istraživanja.

Mljekarstvo ne zanima samo one koji su uz njega vezali svoju sudbinu već ekonomiku Danske.

Iako se posljednjih desetak godina izvoz industrijskih proizvoda povećao znatnije nego izvoz poljoprivrednih proizvoda (tabela 1), mlječni proizvodi se ipak nalaze na vrlo visokom mjestu u ukupnoj masi izvezenih poljoprivrednih proizvoda (tabela 2).

Tabela 1

Vrijednost izvezenih proizvoda
milijuna danskih kruna (1 DK = 3,04 din)

	Godina:	1960-64.	1976.
Izvoz poljoprivrednih proizvoda	. .	5.830	15.786
Izvoz industrijskih proizvoda	. . .	6.038	41.416
	Ukupno:	11.868	57.202